

מה דינו של אתרוג בשמיטה?

המשנה בביכורים (פ"ב מ"ו) מסקנת רבבלי (ראש השנה טו) וז"ל הראשונים התאריך הקובע באתרוג לענין שביעית הוא התשנה, ככל מרי אחר

אתרוג = מרי לענין שמיטה, ולכן רק אם יחונט בשביעית, יהיה קדוש בקדושת שביעית, ולמעשה, רק בסוכות של השמינית

וכך הלכה מעיקר הדין

דמב"ם (מעשר שני פ"א ה"ה) וכן האתרוג בלכד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו. בין למעשר בין לשביעית.

אתרוג = ירק גם לענין שביעית, לכן, אם יקטפו אותו בשמיטה, הוא קדוש בקדושת שביעית (כלומר, בסוכות של שביעית).

לחומרה, נהגו לחשוש לרמב"ם [חזו"א]

אתרוג לענין מעשרות

קידושין ו)

אתרוג כירק – מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו, אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו.

הרב קוק: אתרוג = פירות רגילים

אלם, לא מדין ספק ספיקא, אלא מסיבת עקרונית:

הרב קוק במכתב לרב טיקוצ'ינסקי, בעל ספר השמיטה וסמכותה, והטאון פוהראיי הכתן קוק וצ"ל כתב לי בהיותו רב דימו והסוכנות, שנתפק גם הוא על זה לראשונה. ואחרי חקרו ודרשו על טיב נידול האתרוג והתמייז ומינו, בא לידי הכרה שאף על פי שנוגע להשקאה שווים הם לאתרוג, (ככל ואת) חלקים הם בהרבה זה מזה. האתרוג הוא ידור משנה לשנה ומתגדל ומתספק בכל משך ימי קיומו על האיל... לא כן התמייז... כשמתגדל בשורו לא יתסוף עד. גם בחנטה משנה האתרוג שחונט בכל השנה... שלא כן התמייז... ואפילו הליטון החונט ברוב השנה, אינו בזה כמו האתרוג והנראה, שהתמייז ומינו כמו שאר פירות אילן נידולם מהעלאת שרף האילן של שנת החנטה, ולכן הסכים להקל בממייז ומינו לילך רק אחר החנטה.

מה הדין בפירות הדר אחרים? גם הם זקוקים להרבה מים, האם הם כמו אתרוג?

חזון איש (כ"א, טז, קנטרס סדר השביעית, ג): פירות הדר = פירות רגילים

גם באתרוג עיקר הדין ללכת לפי החנטה, אזי גם אם לגבי אתרוג אנו מחמירים, מכל מקום בפירות הדר, שיש ספק אם הם כאתרוג, אין להחמיר, ויש להחשיבם כשאר הפירות (מעין "ספק ספיקא").

לימון

לימון דומה בהרבה דברים לאתרוג (נשוי לחונט במשך כל השנה, ולאחר זמן הוא מתייבש ומצטמק ולא מתעפש). יותר מכך: הלימון הוא הכלאה של אתרוג עם ליים (סוג של פרי הדר). ואכן, הר"ש סירילאו (שביעית פ"ט ה"ד) כותב שדין הלימון כדיון האתרוג. ולכאורה היה נראה למעשה להחמיר בלימונים הן לפי החנטה והן לפי הקטיף (למחות כמו שמשדלים להחמיר באתרוג). וכן דעת הרב מרדכי אליהו

לימון = אתרוג (חוששים גם בקטיף)

בש"ת מנחת שלמה (ח"א, סימן נ"א) כתב הגרש"ז איערבך שדין הלימון כדיון פירות הדר, ובאר שכיוון שלימון היה ידוע בתקופת הרמב"ם, ואף על פי כן הרמב"ם כתב שאתרוג הוא הפרי החרג יחיד (כפי שהדגיש בהספת המילה "בלבד"), אי ברור שלימון דינו כשאר פירות הדר (כלומר, כפירות רגילים).

לימון = פירות רגילים

למעשה יש להשתדל להחמיר בלימון הן לפי החנטה והן לפי הקטיף, אולם הסומך על הגרש"ז איערבך והולך בלימון לפי החנטה בלבד, יש לו בהחלט על מה לסמוך.

קדושת שביעית בנידולם השונים – סיכום

- א- ירקות – הולכים אחר הקליטה, ולכן יש לחשוש בהם לקדושת שביעית מתחילת שנת השמיטה.
- ב- פירות (כולל פירות הדר) – הולכים אחר החנטה, ולכן בפירות המסוקים בחודשים הראשונים של שנת השביעית אין כלל קדושת שביעית. ישנם פירות שחונטים כבר בסביבות ט"ו בשננו ויוצאים לשוק כמה חודשים אחר כך (שקדים, ססק ועוד). לכן יש להיזהר בהם החל מאמצע השנה השביעית ועד אמצע השמינית. לעומתם ישנם פירות שבהם עוברת כמעט שנה מאז החנטה ועד הקטיף (פירות הדר לזוגנה), ולכן הווריות המיוחדות בהם קיימת בעיקר נשנה השמינית.
- ג- תבואה וקטניות – הולכים אחר שליש נידול, ולכן יש להתחיל לחשוש לקדושת שביעית רק מספר חודשים לאחר תחילת שנת השמיטה.
- ד- אחרים: מחמירים בו להתחיל, וס' אם רק נקטף בשביעית (לחוש לרמב"ם), אבל עיקר קדושת בשנה השמינית וכי החנטה הייתה נביעית.